

IQTISODIY O'SISH VA RIVOJLANISH DINAMIKASI

Eshqulova Dilorom Abduravupovna

Termiz davlat universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi asosiy omillar, barqaror rivojlanish uchun muammolar va inklyuziv o'sishni rag'batlantirish strategiyalari o'rganiladi. Unda infratuzilmaga sarmoya kiritish, inson kapitalini rivojlantirish va iqtisodiy o'sishda innovatsiyalarning ahamiyati muhokama qilinadi. Shuningdek, maqolada barqaror rivojlanish yo'lidagi to'siqlar sifatida daromadlar tengsizligi, atrof-muhit degradatsiyasi va siyosiy beqarorlik ta'kidlanadi. Inklyuziv o'sishni rag'batlantirish uchun ijtimoiy xavfsizlik tarmoqlari, moliyaviy inklyuzivlik va siyosatni barqaror rivojlanish maqsadlariga moslashtirish kabi strategiyalar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy o'sish, rivojlanish, infratuzilmaga investitsiyalar, inson kapitali, innovatsiyalar, daromadlar tengsizligi, atrof-muhit degradatsiyasi, siyosiy beqarorlik, ijtimoiy xavfsizlik tarmoqlari.

ДИНАМИКА ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ

Аннотация: В этой статье рассматриваются ключевые факторы экономического роста, проблемы устойчивого развития и стратегии содействия инклюзивному росту. В нем обсуждается важность инноваций в инвестициях в инфраструктуру, развитии человеческого капитала и экономическом росте. В статье также подчеркиваются неравенство доходов, деградация окружающей среды и политическая нестабильность как препятствия на пути устойчивого развития. Для содействия инклюзивному росту предлагаются такие стратегии, как системы социальной защиты, финансовая доступность и согласование политики с Целями устойчивого развития.

Ключевые слова: экономический рост, развитие, инвестиции в инфраструктуру, человеческий капитал, инновации, неравенство доходов, деградация окружающей среды, политическая нестабильность, системы социальной защиты.

DYNAMICS OF ECONOMIC GROWTH AND DEVELOPMENT

Abstract: This article examines the key drivers of economic growth, challenges for sustainable development, and strategies for promoting inclusive growth. It discusses the importance of innovation in infrastructure investment, human capital development and economic growth. The article also highlights income inequality, environmental degradation, and political instability as obstacles to sustainable development. Strategies such as social safety nets, financial inclusion, and policy alignment with the Sustainable Development Goals are proposed to promote inclusive growth.

Keywords: economic growth, development, infrastructure investment, human capital, innovation, income inequality, environmental degradation, political instability, social safety nets.

Iqtisodiy o'sish va rivojlanish butun dunyo bo'ylab jamiyatlar va iqtisodiyotlarning traektoriyasini shakllantiradigan asosiy tushunchalardir. Iqtisodiy o'sish dinamikasi deganda iqtisodiyotning vaqt o'tishi bilan kengayishiga turtki bo'lgan, hosildorlik, daromad va umumiy farovonlikning oshishiga olib keladigan omillarning murakkab o'zaro ta'siri tushuniladi. Boshqa tomondan, taraqqiyot qashshoqlikni kamaytirish, turmush darajasini oshirish va ijtimoiy tenglikni ta'minlash kabi kengroq maqsadlar majmuasini o'z ichiga oladi. Iqtisodiy o'sish va rivojlanish dinamikasini tushunish institutsional sifat, inson kapitali, texnologik innovatsiyalar, savdo va boshqaruv kabi turli omillarni hisobga olgan ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi.

Bu omillar iqtisodiy o'sish sur'ati va barqarorligini hamda uning jamiyat uchun yanada kengroq rivojlanish natijalariga aylanishini aniqlash uchun murakkab usullarda o'zaro ta'sir qiladi. Shu nuqtai nazardan, olimlar va siyosatchilar uzoq vaqtdan beri iqtisodiy o'sish va rivojlanishning harakatlantiruvchi omillari, shuningdek, hukumat siyosati, xalqaro savdo, tashqi yordam va global iqtisodiy kuchlarning iqtisodiy manzarani shakllantirishdagi roli haqida bahslashdilar. Ushbu dinamikani o'rganish orqali tadqiqotchilar inklyuziv va barqaror o'sishga yordam beradigan, tengsizlikni kamaytiradigan va shaxslar va jamoalar farovonligini oshiradigan strategiya va siyosatlarni aniqlashga intiladi.

Iqtisodiy o'sish va rivojlanish bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lgan tushunchalar bo'lib, ular iqtisodiyot va jamiyatlar traektoriyasini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Iqtisodiy o'sish deganda, odatda yalpi ichki mahsulotning o'sish

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

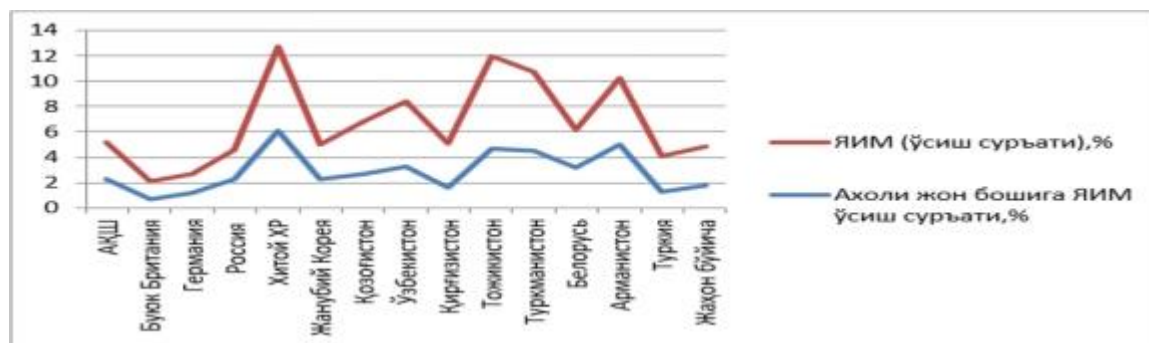
sur'ati bilan o'lchanadigan vaqt o'tishi bilan iqtisodiyotda tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarishning o'sishi tushuniladi. Boshqa tomondan, taraqqiyot hayot darajasini oshirish, qashshoqlikni kamaytirish va ijtimoiy farovonlikni rag'batlantirish kabi kengroq maqsadlar majmuasini o'z ichiga oladi.

Iqtisodiy o'sish dinamikasiga ko'plab omillar, jumladan, texnologik taraqqiyot, inson kapitalining to'planishi, institutsional sifat, infratuzilmaning rivojlanishi va moliyadan foydalanish ta'sir ko'rsatadi. Masalan, texnologik innovatsiyalar mahsuldorlikni oshirish va samaradorlikni oshirishga yordam beradi, bu esa ishlab chiqarish darajasi va iqtisodiy o'sishga olib keladi. Ta'lim va malaka oshirishga investitsiyalar innovatsiyalar va samaradorlikni oshirishga yordam beradigan malakali ishchi kuchini shakllantirishga yordam beradi.

Qonun ustuvorligi, mulk huquqlarini himoya qilish va me'yoriy-huquqiy baza kabi institutsional sifat iqtisodiy o'sish uchun qulay muhitni yaratishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Kuchli institutlar noaniqlik va tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi, investitsiya va tadbirkorlikni rag'batlantiradi. Infratuzilmani rivojlantirish, jumladan, transport tarmoqlari, energiya tizimlari va aloqa kanallari tovarlar va xizmatlar harakatini osonlashtirish, bozorlarni bog'lash va iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash uchun muhim ahamiyatga ega. Moliyadan foydalanish iqtisodiy o'sishning yana bir muhim omilidir, chunki u korxonalariga yangi texnologiyalarga sarmoya kiritish, faoliyatni kengaytirish va ish o'rinlari yaratish imkonini beradi. Samarali, inklyuziv va yaxshi tartibga solinadigan moliyaviy tizimlar iqtisodiy faollikni rag'batlantirishi va jamg'armalarni samarali investitsiyalarga yo'naltirishi mumkin.

Iqtisodiy o'sish rivojlanish uchun zaruriy shart bo'lsa-da, bu yetarli emas. Rivojlanish, shuningdek, qashshoqlik, tengsizlik, tibbiy xizmatdan foydalanish, ta'lim imkoniyatlari va ekologik barqarorlik kabi kengroq ijtimoiy muammolarni hal qilishni talab qiladi. Iqtisodiy o'sishni jamiyatning barcha a'zolari farovonligini oshirishga aylantirish uchun inklyuziv o'sishni, ijtimoiy himoya dasturlarini va inson kapitaliga investitsiyalarni qo'llab-quvvatlovchi siyosat muhim ahamiyatga ega.

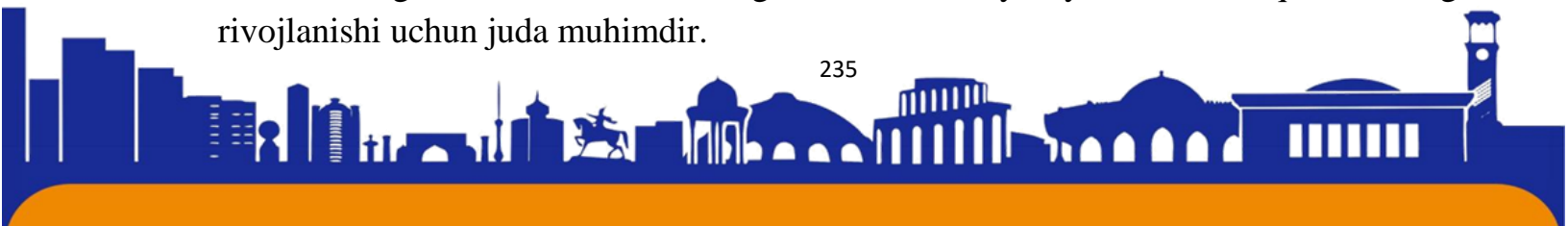

1-Rasm. Jahon iqtisodiyoti va O'zbekiston bilan hamkor mamlakatlardagi iqtisodiy o'sish sur'atlari dinamikasi.

Iqtisodiy o'sish va rivojlanish dinamikasi iqtisodiyotning traektoriyasini aniqlash uchun o'zaro bog'liq bo'lgan turli xil omillar bilan shakllanadi. Iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri bu texnologik taraqqiyot bo'lib, unumdorlik va samaradorlikni oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Texnologik taraqqiyot korxonalariga bir xil darajadagi ma'lumotlar bilan ko'proq mahsulot ishlab chiqarish imkonini beradi, bu esa iqtisodiy mahsulot va o'sishning yuqori darajalariga olib keladi. Inson kapitalining to'planishi iqtisodiy o'sish va rivojlanishning yana bir muhim omilidir. Ta'lim, o'qitish va malaka oshirishga investitsiyalar innovatsiyalarni rag'batlantiradigan, o'zgaruvchan texnologiyalarga moslasha oladigan va yuqori samaradorlikka hissa qo'shadigan malakali ishchi kuchini shakllantirishga yordam beradi. Uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni ta'minlash va turmush darajasini oshirish uchun yaxshi ma'lumotli va malakali ishchi kuchi zarur.

Texnologik taraqqiyot va inson kapitalini to'plashdan tashqari, iqtisodiy o'sish va rivojlanishni rag'batlantirishda institutsional sifat ham muhim rol o'ynaydi. Qonun ustuvorligi, mulk huquqlarini himoya qilish va me'yoriy-huquqiy baza kabi kuchli institutlar biznes faoliyati uchun barqaror va bashorat qilinadigan muhitni ta'minlaydi. Yaxshi ishlaydigan institutlar noaniqlik va tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi, investitsiyalar, tadbirkorlik va iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi. Infratuzilmani rivojlantirish iqtisodiy o'sish va rivojlanishning yana bir muhim omilidir. Transport tarmoqlari, energiya tizimlari, aloqa kanallari va infratuzilmaning boshqa shakllariga investitsiyalar tovar va xizmatlar harakatini osonlashtirish, bozorlarni bog'lash va iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash uchun zarurdir. Ishonchli va samarali infratuzilmaga kirish korxonalarining samarali faoliyat yuritishi va iqtisodlarning rivojlanishi uchun juda muhimdir.

Moliyaviy imkoniyatlar ham iqtisodiy o'sish va rivojlanishning muhim omilidir. Samarali, inklyuziv va yaxshi tartibga solinadigan moliyaviy tizimlar jamg'armalarni safarbar qilish, kapitalni samarali investitsiyalarga taqsimlash va iqtisodiy operatsiyalarni osonlashtirishda asosiy rol o'ynaydi. Kredit, sug'urta va boshqa moliyaviy xizmatlardan foydalanish korxonalariga yangi texnologiyalarga sarmoya kiritish, faoliyatni kengaytirish va ish o'rnlari yaratish imkonini beradi. Iqtisodiy o'sish rivojlanish uchun muhim bo'lsa-da, bu o'z-o'zidan etarli emas. Rivojlanish, shuningdek, qashshoqlik, tengsizlik, tibbiy xizmatdan foydalanish, ta'lim imkoniyatlari va ekologik barqarorlik kabi kengroq ijtimoiy muammolarni hal qilishni talab qiladi. Iqtisodiy o'sishni jamiyatning barcha a'zolari farovonligini oshirishga aylantirish uchun inklyuziv o'sishni, ijtimoiy himoya dasturlarini va inson kapitaliga investitsiyalarni qo'llab-quvvatlovchi siyosat muhim ahamiyatga ega.

Iqtisodiy o'sish va rivojlanish dinamikasi iqtisodiyot sohasida keng ko'lamli tadqiqotlar va tahlillar mavzusi bo'ldi. Olimlar va siyosatchilar iqtisodiy o'sish va rivojlanishga hissa qo'shadigan turli omillarni, shuningdek, bu omillarning o'zaro ta'sirini o'rgandilar. Ushbu adabiyot sharhi iqtisodiy o'sish va rivojlanish dinamikasi bo'yicha asosiy tadqiqot natijalari va istiqbollarni ko'rib chiqadi. Iqtisodiy o'sish bo'yicha adabiyotlarning markaziy mavzularidan biri - texnologik taraqqiyotning roli. 1950-yillarda Robert Solouning muhim ishi uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni ta'minlashda texnologik innovatsiyalarning muhimligini ta'kidladi. Keyingi tadqiqotlar texnologik taraqqiyotning samaradorlik, investitsiyalar va umumiy iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sir qilish mexanizmlarini yanada o'rganib chiqdi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar, ta'lim va infratuzilmaga yo'naltirilgan investitsiyalar texnologik taraqqiyotni rag'batlantirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Inson kapitalining to'planishi ham iqtisodiy rivojlanishning asosiy omili sifatida maydonga chiqdi. Gari Bekker va Teodor Shults kabi iqtisodchilar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar mehnat unumdorligini oshirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda ta'lim, o'qitish va malaka oshirish muhimligini ta'kidladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, inson kapitaliga investitsiyalar nafaqat shaxsiy daromadlarni oshiradi, balki ishchi kuchi sifatini oshirish va innovatsiyalarni rag'batlantirish orqali umumiy iqtisodiy ko'rsatkichlarga ham hissa qo'shadi. Iqtisodiy o'sish va rivojlanish dinamikasini shakllantiruvchi yana bir muhim omil institutsional sifatidir. Duglas Nort

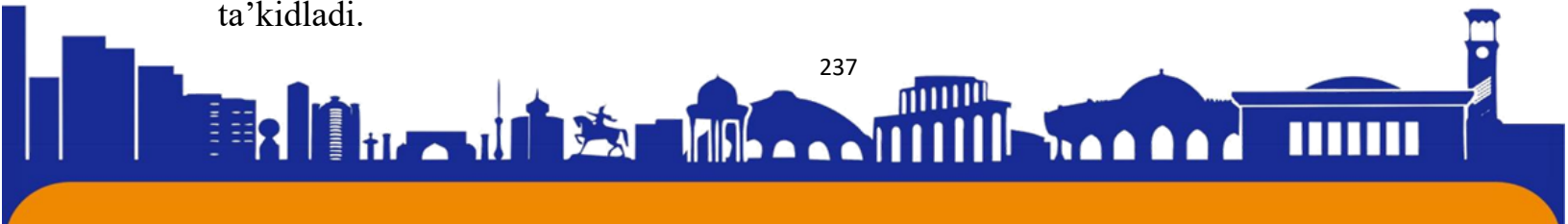
ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

va Daron Acemoglu kabi iqtisodchilar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar korxonalar faoliyati uchun barqaror va bashorat qilinadigan muhitni ta'minlashda institutlarning rolini ta'kidladi. Mulk huquqlarini himoya qilish, qonun ustuvorligi va me'yoriy-huquqiy baza kabi kuchli institutlar tadbirkorlik, sarmoya va iqtisodiy faollikni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, yaxshi faoliyat ko'rsatayotgan institutlarga ega mamlakatlar iqtisodiy o'sish va rivojlanishning yuqori darajalarini boshdan kechirishadi.

Infratuzilmani rivojlantirish, shuningdek, iqtisodiy o'sish dinamikasini tushunish bo'yicha tadqiqotlarning markazida bo'ldi. Olimlar transport, energetika, aloqa va infratuzilmaning boshqa shakllariga investitsiyalarning iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sirini o'rganib chiqdilar. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ishonchli va samarali infratuzilmaga kirish savdoni osonlashtirish, bozorlarni bog'lash va iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Infratuzilmaga investitsiyalar mahsuldorlikni, raqobatbardoshlikni va umumiy iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Iqtisodiy o'sish va rivojlanish dinamikasiga ta'sir etuvchi yana bir muhim omil moliyadan foydalanish imkoniyatidir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, yaxshi rivojlangan moliyaviy tizimlar jamg'armalarni safarbar qilish, kapitalni samarali investitsiyalar uchun taqsimlash va iqtisodiy operatsiyalarni osonlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Kredit, sug'urta va boshqa moliyaviy xizmatlardan foydalanish korxonalariga yangi texnologiyalarga sarmoya kiritish, faoliyatni kengaytirish va ish o'rinlari yaratish imkonini beradi. Tadqiqotlar moliyaviy barqarorlik va barqaror iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda moliyaviy inklyuzivlik va me'yoriy-huquqiy bazaning muhimligini ta'kidladi.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

Ushbu omillarga qo'shimcha ravishda, iqtisodiy o'sish va rivojlanish bo'yicha tadqiqotlar qashshoqlik, tengsizlik, sog'liqni saqlash, ta'lim imkoniyatlari va ekologik barqarorlik kabi kengroq ijtimoiy muammolarni ham o'rganib chiqdi. Olimlar iqtisodiy o'sish jamiyatning barcha a'zolarining farovonligini oshirishga olib kelishini ta'minlash uchun inklyuziv o'sishni, ijtimoiy himoya dasturlarini va inson kapitaliga investitsiyalarni qo'llab-quvvatlovchi siyosat zarurligini ta'kidladilar.

Umuman olganda, iqtisodiy o'sish va rivojlanish dinamikasiga oid adabiyotlarda iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sir qiluvchi omillarning murakkab o'zaro ta'siri yoritilgan. Ushbu dinamikani tushunish va barqaror va inklyuziv o'sishni ta'minlaydigan siyosatni amalga oshirish farovonlikni rag'batlantirish va jamiyat farovonligini oshirish uchun juda muhimdir. Yangi narsalarni o'rganish uchun qo'shimcha tadqiqotlar talab etiladi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Robinson, J. A. (2012). Nima uchun xalqlar muvaffaqiyatsizlikka uchradi: hokimiyat, farovonlik va qashshoqlikning kelib chiqishi.
2. Barro, R. J. (2004). Iqtisodiy o'sish (2-nashr). MIT matbuoti.
3. Collier, P. (2007). Nima uchun mamlakatlar iqtisodiy muvaffaqiyatsizlikka uchradi va bu borada nima qilish mumkin. Oksford universiteti matbuoti.
4. Easterly, W. (2006). Oq tanlining yuki: Nega G'arbning qolganlarga yordam berishga urinishlari shunchalik ko'p yomonlik va ozgina yaxshilik keltirdi?
5. Rodrik, D. (2008). Globallashuv, institutlar va iqtisodiy o'sish. Prinston universiteti matbuoti.
6. Sachs, J. D. (2005). Qashshoqlikning tugashi: bizning davrimiz uchun iqtisodiy imkoniyatlar.

